

1.6.1. Grundlæggende kildeanalyse

Det funktionelle kildebegreb

Kildebrug er en slags "systematiseret sund fornuft", der har til formål at sikre, at den viden, som man udleder af kilderne, og derved baserer sin historiske fortolkning på, er brugbar og pålidelig. Det er en grundlæggende misforståelse, at kildebrugen kun har til formål at bestemme, hvorvidt en kilde er pålidelig eller ej. Kildebrug handler om meget mere end bare at kunne formulere en troværdighedsvurdering. Man skal naturligvis altid forholde sig kritisk til en kildes udsagn og være opmærksom på dens tendens eller manipulation, men disse forhold er ikke i sig selv diskvalificerende. Kildebrug handler netop om at undersøge, hvad kilden kan *bruges* til, dvs. om kilden kan bruges til at besvare den historiefaglige problemstilling, man vil undersøge og diskutere.

Dette perspektiv på kilden kaldes historiefagligt for **det funktionelle kildebegreb**, fordi man fokuserer på kildens **evne** til at besvare en given historiefaglig problemstilling. Kilder kan derfor være gode eller dårlige til at besvare en problemstilling. Fx kan den samme kilde være særdeles god og brugbar til at besvare én problemstilling, men meget dårlig til at besvare en anden problemstilling. I praksis betyder det, at alle kilder har en værdi, der afhænger af, hvad kilderne kan bruges til at belyse. En nazistisk historiebog fra 1930'erne kan dårligt bruges til at skildre problemerne i Tyskland i 1920'erne, men omvendt være rigtig god til at belyse, hvordan nazificeringen af den tyske befolkning foregik.

Når man selv skal finde sine kilder - fx i forbindelse med et projektforsøg eller en større skriftlig opgave - så kræver det altid et større kildearbejde, hvor man skal igennem en stor mængde historisk materiale, der efterprøves med de kildeanalytiske spørgsmål, før man finder de kilder, der er relevante og brugbare til at besvare den historiefaglige problemstilling, man undersøger. Det vil således altid være den historiefaglige problemstilling, der bestemmer valget af historisk materiale.

De basale kildespørgsmål

Nogle gange kan det være vanskeligt at få hul på det historiske materiale, man skal undersøge - hvor skal man begynde og med hvad? Uanset hvilket materiale, man står med, så er det altid en god idé at begynde med de helt basale kildespørgsmål:

1. Hvem er materialets afsender eller ophavsmand?
2. Hvilken periode stammer materialet fra?
3. Hvor er kilden blevet til/produceret?
4. Hvilken hensigt har afsenderen eller ophavsmanden haft med materialet?

Repræsentivitet

Det første man overvejer, når man har undersøgt de grundlæggende spørgsmål, er materialets *repræsentivitet*. Her er det vigtigt, at man søger efter et materiale, der repræsenterer begge sider af en konflikt eller rummer forskellige og uafhængige udsagn om det emne, man undersøger. Det kan i praksis være vanskeligt at afgøre, hvornår materialet er repræsentativt nok i relation til den historiefaglige problemstilling, man skal besvare – og i sidste ende handler det nok også om, hvilket materiale man har til sin rådighed. Men det ændrer ikke på, at det er nødvendigt at overveje, hvor repræsentativt materialet er i forhold til det, man ønsker at få et svar på. Når man undersøger historisk materiale med fokus på repræsentivitet, gør man det altid for at finde frem til det materiale som mest sandsynligt kan vise et autentisk udsnit af fortiden.

Frembringelse og beretning

Det næste trin handler om, hvordan man anvender det historiske materiale. I historie skelner man mellem to forskellige måder at anvende kilderne på, nemlig som **frembringelse** og **beretning**. Når man bruger kilden som en beretning, så bruger man det, der *meddeles* af afsenderen i kilden. Hvis man omvendt udnytter kilden som en frembringelse, så bruger man kilden som en konkret dokumentation af, at 'noget' er sket/frembragt i det fortidige. Man kan med sikkerhed sige, at en handling har fundet sted - ellers ville kilden jo slet ikke eksistere!

Alle kilder er som udgangspunkt en frembringelse og som sådan en fortidig rest eller *levning*, der er et resultat af menneskelige handlinger i fortiden. Man skal være opmærksom på, at de skriftlige/sproglige kilder både kan anvendes som frembringelse og som beretning, mens de ikke-skriftlige kilder kun kan anvendes som frembringelse, fordi de som udgangspunkt ikke meddeler noget i skrift.

Man bruger en kilde som frembringelse, når man interesserer sig særligt for kildens ophavssituation og historiske kontekst. En kilde anvendt som frembringelse siger nemlig noget direkte og konkret om fortiden, som historikeren så *fortolker* på baggrund af. Denne fortolkning kunne fx dreje sig om, hvilket ideologisk tankesæt og menneskesyn, fortidens aktører havde - eller hvilke opfattelser, holdninger eller værdier, man fra magthavernes side forsøgte at udbrede. Når man bruger en kilde som frembringelse, bruger man den altså til at udlede noget om fortiden, som afsenderen ikke selv har indflydelse på. På den måde bliver det fx muligt at gennemskue og afsløre en løgn eller en manipulation, fordi det faktiske bevis herfor jo findes i form af kildens eksistens, dens frembringelse. I det øjeblik man i stedet dykker ned i kilden for at undersøge, hvordan afsenderen med egne ord opfattede sin virkelighed, så udnytter

man kilden som en beretning, fordi man fokuserer på det, som afsenderen selv meddeler. Dette kræver selvfølgelig, at man kan stole på afsenderens beretning.

Kildeslutninger i historie

Når man bruger kilder i historie, taler man om såkaldte *kildeslutninger*. Kildeslutninger handler om, hvordan man bevæger sig fra kilden til den fortid, man vil sige noget om. I historie bruger man udtrykket "at drage slutninger til virkeligheden".

Når man bruger en kilde som beretning, slutter man fra dét, der meddeles/berettes i kilden, til den fortidige virkelighed. Der er altså tale om en beretningsslutning, når man slutter til det, kilden direkte beretter om - fx et kulturmøde, et begivenhedsforløb, en situation eller hændelse, der måske berettes om med et særligt perspektiv. Man er derfor dybt afhængig af beretningens pålidelighed (at den meddeler noget faktisk om den fortidige virkelighed), når man laver beretningsslutninger. Typisk vil afsenderen have en bevidst hensigt med det, der berettes i kilden - fx at fortælle en løgn eller bevidst fortie bestemte omstændigheder. I praksis skal man altså være opmærksom på dette forhold, når man bruger kilden som beretning, så man undgår at slutte til virkeligheden på et falskt grundlag.

Når man omvendt laver frembringelsesslutninger er man særligt interesseret i at *dokumentere*, at 'noget' (fx en handling eller en beslutning) med sikkerhed har fundet sted. Typisk vil det være historikeren, der tolker, hvordan kildens indhold afspejler den fortidige virkelighed, fordi frembringelsen ikke i sig selv nødvendigvis er udtryk for en bevidst hensigt. Ved frembringelsesslutninger tolker man altså særligt på kildens ophavsmand (afsender) og ophavssituation (den fortidige virkelighed) med det formål at undersøge og dokumentere, hvordan mentaliteter, ideologier og diskurser kommer til udtryk i forskellige sammenhænge - fx den førte politik, den herskende ideologi eller mentalitet i fortiden.

Kildetyper, der oftest anvendes til frembringelsesslutninger er fx taler, traktater, love, plakater, genstande, bygninger mv., mens kildetyper som erindringer, rapporter, referater og reportager typisk bruges til beretningsslutninger. Man skal dog være opmærksom på, at kildetyper som de sidstnævnte også kan bruges til at lave frembringelsesslutninger.

Om man bruger en kilde som frembringelse eller beretning, afhænger altså af, hvilken kildetype, man har fat i - og hvad man vil bruge kilden til.

Historiefagligt er det altid mest sikkert at slutte til fortidens virkelighed på baggrund af frembringelser, men man skal her huske på, at beretningsslutningerne netop kan give et dybere indblik i fortiden og derved medvirke til at skabe en mere *sandsynlig* historisk forståelse af fortidens anderledeshed, fordi beretninger -

forudsat at man kan stole på dem – *i sig selv* kan fortælle meget mere om fortiden end frembringelserne.

Man må altså på baggrund af den kildekritiske analyse træffe et historiefagligt valg om, hvordan man vil slutte fra kilderne til den fortidige virkelighed.

Afsenderen

Når man anvender en kilde som en beretning, skal man være særligt opmærksom på afsenderens pålidelighed, fordi man ikke med sikkerhed kan vide, om afsenderen beretter i overensstemmelse med det faktisk skete. Afsenderen kan have en interesse i at lyve om, fortie udvalgte dele eller manipulere de faktiske forhold. Derudover kan det også have en betydning, hvorvidt afsenderen selv har oplevet det, der berettes om, eller om vedkommende har sin information fra andre. Derfor skelner man kildeanalytisk mellem *første- og andenhåndskilder*, når man bruger en kilde som beretning. Bruger man en kilde som frembringelse, er sondringen mellem første- eller andenhåndskilde ikke interessant.

Man skal være opmærksom på, om afsenderen både optræder som første- og andenhandsvidne til det, der berettes om. Her må man være særligt opmærksom på, *hvordan* afsenderen beretter. Under alle omstændigheder er det altid nødvendigt at sætte sig grundigt ind i afsenderen og de historiske omstændigheder - fx med udgangspunkt i følgende spørgsmål: Har afsenderen adgang til og mulighed for at berette om det, der meddeles? Har afsenderen selv oplevet det, der berettes om? Har afsenderen kompetence til at forstå det, der berettes om? Har afsenderen en vilje til at berette korrekt? Har afsenderen udeladt detaljer, begivenheder eller aktører? Har afsenderen fremhævet bestemte aspekter og nedprioriteret andre?

Hvis en kilde er præget af en tydelig og stærk fordrejning af virkeligheden, er det problematisk at anvende den som beretning, fordi beretningen ikke afspejler de faktiske omstændigheder. Det betyder imidlertid ikke, at man skal kassere den. Man skal i stedet bruge den som en frembringelse, fordi den udsiger noget interessant om kildens ophavssituation, dvs. den sammenhæng, den er blevet til i, og hvorfor den er blevet til - fx i relation til de motiver, der ligger til grund for det, der udsiges. Et godt eksempel på sådan en kilde er Hitlers tale i den tyske rigsdag efter 'de lange knives nat' i 1934.

Tendens

Et andet aspekt i kildeanalysen vedrører begrebet *tendens*, der også er knyttet til afsenderen. Når man undersøger en kildes tendens, så forsøger man at finde frem til afsenderens holdning og motiv til det, der eksempelvis berettes om. Tendens viser sig ofte i *ordvalget*, der kan være ekstremt værdiladet eller mistænkeligt neutralt. Tendens er også når noget *faktisk* udelades i kilden af afsenderen - fx hvis en bestemt begivenhed eller information ikke passer ind i afsenderens fortælling eller ideologiske opfattelse.

Når man skal finde en kildes tendens, kan man stille følgende spørgsmål:

- Hvem er heltene og skurkene i afsenderens optik?
- Hvilken politisk orientering har afsenderen?
- Hvilken social position har vedkommende?
- Repræsenterer vedkommende en institution, et regime eller fx en NGO?
- Hvilken interesse har vedkommende i det, der berettes om?
- Hvordan stemmer kilden overens med de faktiske omstændigheder?
- Hvilken ideologi udtrykkes i kilden?

I et historiefagligt perspektiv er tendens ikke nødvendigvis et problem, men nærmere et vilkår, man altid må forholde sig til. Mange begår den fejl at kassere en kilde, fordi den er præget af tendens. Men i historie er det vigtigt at forstå, at tendens ikke er diskvalificerende i forhold til kildebrugen. Tværtimod. Man skal altid blot være opmærksom på kildens tendens og i stedet anvende den som en frembringelse, hvis tendensen er meget stærk.

Modtageren

Når man har undersøgt afsenderen, retter man sit blik mod kildens modtagere, der også kan have en betydning for, hvordan et indhold formuleres. Der vil være stor forskel på kildeværdien, hvorvidt der meddeles noget offentligt (fx i en politisk tale) eller i fortrolighed (fx i et personligt brev, et memorandum eller et mødereferat). En dagbog der er skrevet uden tanke på senere offentliggørelse, giver et andet og måske mere autentisk indblik i en persons livsverden, end en dagbog der er skrevet med henblik på udgivelse. I det sidste eksempel vil afsenderen i højere grad tilpasse indholdet til sine modtagere – fx hvordan modtagerne skal opfatte afsenderen eller de begivenheder der omtales.

Hvis en regering internt i fortrolighed diskuterer, hvordan de skal håndtere en given krise og efterfølgende offentligt lancerer et politisk program i en tale eller hensigtserklæring, så vil mødereferatet have en højere kildeværdi til at forstå, hvordan

regeringen opfatter krisen sammenlignet med regeringens offentlige kommunikation, der udelukkende vil kunne sige noget om, hvordan regeringen ønsker at blive opfattet af befolkningen. Begge kilder kan selvfølgelig bruges, men man skal være opmærksom på, at de jo netop kan bruges til at udsige noget *forskelligt*.

Tid og afstand

Det næste man skal have fokus på i sin kildeanalyse er materialets placering i tid. Det er ikke uvæsentligt, hvorvidt materialet er blevet til *før*, *under* eller *efter* det emne eller den begivenhed, man undersøger og problematiserer. Som hovedregel gælder det, at materialet tidsligt skal være så tæt som muligt på den begivenhed eller det emne, der omtales. På den måde er der størst sandsynlighed for, at de involverede aktører kan huske, hvad der faktisk skete. Det betyder imidlertid ikke, at kilder, der er nedskrevet på et senere tidspunkt ikke kan anvendes, men man skal være opmærksom på, at tidsafstanden sandsynligvis har forandret opfattelsen af det skete på baggrund af den historiske udvikling, hvorfor kildens indhold også kan udtrykke en efterrationalisering. I praksis må man her bruge historisk materiale, der belyser tiden op til en given konflikt og tiden efter. Samtidig bør man nok også undersøge, om efterrationaliseringen kan være en strategisk handling for at undgå et skyldsspørgsmål, for at frikende sig et politisk ansvar eller for at placere sig på den "rigtige" side af historien. Og måske kan det også være værd at overveje, om en kilde faktisk kan være *for* tæt på den fortidige virkelighed, den udsiger noget om.

Primær og sekundær

Det kan i visse tilfælde være nødvendigt at placere relaterede kilder i kronologisk rækkefølge, så man får et overblik over og måske en bedre forståelse for tilblivelsessituationerne. I den forbindelse taler man om *primærkilder* og *sekundærkilder*. En primærkilde er den første overleverede kilde til en given begivenhed eller hændelse, man har til rådighed og som derfor ikke bygger på andre kilder. En sekundærkilde er omvendt en kilde, der meddeler noget, som afsenderen har fået fra primærkilden, og som den derfor også er afhængig af. Primærkilder vil ofte være førstehåndskilder, fordi afsenderen beretter om noget, vedkommende selv har oplevet eller erfaret, mens en sekundærkilde ofte vil være en andenhåndskilde. Primærkilden er derfor tættest på den begivenhed, som den beretter om, mens sekundærkilderne ofte kan bruges til at dokumentere primærkildens oprindelse og ægthed.

Primær og sekundær er ikke begreber, der ligger entydigt fast. En sekundærkilde kan godt blive en primærkilde, hvis den primære kilde går tabt. Der kan også under en historiefaglig research dukke kilder op, som man må vurdere som mere primære, end

dem man i udgangspunktet bestemte som de primære kilder til en begivenhed eller hændelse.

Kildefortolkning

Den sidste del af kildeanalysen retter sig mod selve indholdet, som man skal forsøge at fortolke. Fortolkning af en kilde kræver i en gymnasiefaglig sammenhæng, at man kan forstå tekstens ord og sammenhæng, og at man forstår, hvad der refereres til i kilden. Grundlæggende handler den historiefaglige fortolkning om at afkode, hvad der meddeles i kilden, hvordan der argumenteres og hvorfor. Det kan synes åbenlyst, men ord og begreber kan skifte betydningsindhold over tid, og jo længere man går tilbage i tiden, jo sværere vil det også være at forstå sprogbrugen og virkelighedsreferencerne. Man skal være opmærksom på, at man ikke ubevidst kommer til at læse sin egen tid ind i kilden, men derimod altid bestræber sig på at forstå kilden på dens egne præmisser, så man forholder sig historisk empatisk til fortiden.

Formålet med fortolkningen er dobbelt i den forstand, at man både bestemmer, hvorvidt man kan bruge kilden eller ej og samtidig bruger fortolkningen i sin historiefaglige analyse. Det kræver, at man kan forstå, hvad afsenderens intention med kilden er, og at man vurderer den som brugbar i relation til den historiefaglige problemstilling, man skal besvare. Man siger derfor, at man forholder sig *hermeneutisk* til kilden, fordi man vekselvirker mellem kildens enkelte dele og dens helhed, så man bedre kan forstå den i relation til den historiske samtid, kilden er en del af. Man skal i den sammenhæng være særligt opmærksom på sin egen historiske og kulturelle forforståelse, da den kan påvirke opfattelsen og fortolkningen af kildens indhold og historiske omstændigheder.

Kildebrug og historiefaglig problemstilling

Når man arbejder med kildebrug, er det vigtigt, at man tager udgangspunkt i den historiefaglige problemstilling, man skal besvare. Det er derfor heller ikke altid nødvendigt at stille alle kildeanalysens spørgsmål til det historiske materiale. Her må man netop se på, hvad det er, man gerne vil have et svar på. Derudover kan man nok også i praksis slå flere af spørgsmålene sammen, når man arbejder med sin kildeanalyse i praksis.

Kildeanalysens grundspørgsmål

- Hvilken historisk samtid/periode er kilden en del af?
- Hvor, hvornår og under hvilke omstændigheder er kilden blevet til?
- Hvilken slags kilde er der tale om?
- Er kilden ægte eller et falsum?
- Kan kilden anvendes som en frembringelse eller en beretning – eller begge dele?
- Hvem er afsenderen?
- Er beretningen en første- eller andenhåndskilde ?
- Er der tale om en primær- eller sekundærkilde?
- Hvem er kildens modtager?
- Er kilden offentlig eller fortrolig?
- Hvilket formål har kilden?
- Hvilken tendens og synsvinkel udtrykkes i kilden?
- Hvilken argumentation anvendes i kilden?
- Hvor repræsentativ er kilden?
- Hvor brugbar er kilden til at besvare den historiefaglige problemstilling?

Kilde: <https://historiefagligarbejdsbog.systeme.dk/?id=193>

1.6. Kildebrug i historie

Introduktion

Når man arbejder historiefagligt, bruger man kilder. Kildebrug er derfor en central del af enhver historiefaglig beskæftigelse. Kildebrug er den overordnede betegnelse for, hvordan man skaber og tilegner sig historisk viden. Det gør man fx ved at læse og analysere kilder fra fortiden, eller ved at læse historiske fremstillinger, der behandler det emne, man interesserer sig for.

Man begynder derfor typisk med at læse de historiske fremstillinger, som kan kontekstualisere de kilder, man vil bruge til at besvare de historiefaglige problemstillinger. Skal man fx analysere en række kilder fra imperialismens tid, vil det give god mening først at læse en række historiske fremstillinger, der belyser imperialismen. Det skyldes, at det kan være vanskeligt at vurdere, om man kan bruge kilderne på et kvalificeret grundlag, hvis man ikke har en viden om den historiske kontekst, som kilderne er en del af.

Det er altid en god idé at vælge historiske fremstillinger, der er skrevet af professionelle og respekterede faghistorikere, og helst de nyeste udgivelser. Det skyldes, at de nyeste fremstillinger typisk vil være baseret på de seneste kildefund og tidligere historieforskning inden for det respektive historiefaglige felt.

Kildebegrebet og forskellige kildetyper

Begrebet *kilde* er et historiefagligt begreb, der grundlæggende betegner det materiale, som man anvender i historie. Materialet kan opdeles i forskellige typer eller genrer, og her er det vigtigt, at man har styr på, hvad det er for en slags kilde, man har med at gøre. Der er fx ret stor forskel på, om man står med en politisk tale, en lov, en brugsgenstand eller en historisk fremstilling.

Traditionelt har man i historiefaget oftest beskæftiget sig med skriftlige kilder, dvs. *tekster*. Man har både brugt de tekstspor, der er direkte rester af fortiden, og de fremstillinger, som historikerne og andre aktører har skrevet på baggrund af fortidens kilder.

Inden for de seneste 150 år har den teknologiske udvikling også betydet, at historikerens materiale nu omfatter både fotografier, historiske filmatiseringer og dokumentarfilm, computerspil og internetsider. Derudover får historikeren hjælp fra arkæologien og de naturvidenskabelige fag, når man ikke har skriftlige kilder til

rådighed, men i stedet må støtte sig til udgravninger, tilfældige fund eller naturvidenskabelige resultater, der kan give et indblik i en fjern fortid.

Man skelner altså i historie mellem skriftlige/sproglige kilder (fx breve, taler, love, historiske fremstillinger, avisartikler, dagbøger, film, radio, tv, plakater osv.), ikke-skriftlige kilder (fx bygninger, monumenter, statuer) og forskellige historiske genstande (fx materielle fund fra arkæologiske udgravninger eller andre former for menneskefrembragte brugsgenstande), der tilsammen udgør det, man kalder for *historisk materiale*. Der er dog ikke tale om et enten-eller. Man kan sagtens bruge både skriftlige kilder, ikke-skriftlige kilder og artefakter i en historiefaglig undersøgelse – og de ikke-skriftlige kilder eller artefakter skal heller ikke opfattes som et supplement til de skriftlige og sproglige kilder.

I forbindelse med bygninger, monumenter eller statuer skal man i øvrigt være opmærksom på, at de faktisk i visse tilfælde kan opfattes som både en ikke-skriftlig og en skriftlig kilde. Det sidste er fx tilfældet, hvis der optræder skrift eller tegn på bygningen, monumentet eller statuen. Derudover skal man ligeledes have for øje, at bygninger, byrum og materielt design, som man typisk vil kategorisere som ikke-skriftlige kilder, også kan kommunikere en særlig intention (fx i relation til funktion, ideologi eller menneskesyn), der kommer til udtryk via det arkitektoniske formsprog.

Hvorfor er historisk materiale vigtigt?

Det historiske materiale er vigtigt, fordi det er med til at give fortiden en "stemme", så den bliver "levende" og derved mere nærværende. Man kan derfor ikke komme udenom at bruge historisk materiale, når man skal undersøge fortiden. Det historiske materiale er altså en væsentlig del af det fundament, som man baserer sine historiefaglige fortolkninger og fremstillinger på. Det historiske materiale skal derfor inddrages i alle historiefaglige sammenhænge, så andre også kan følge med i og læse de kilder, der bruges – fx ved at man henviser til kilderne eller citerer dem direkte.

Selvom man har en stor mængde historisk materiale til sin rådighed, betyder det ikke, at man kan vide *alt* om fortiden. Man kan kun "se" og "opleve" den del af fortiden, som materialet giver adgang til. Selv hvis man kunne rejse tilbage i tiden i en tidsmaskine, ville man ikke kunne forstå og erfare fortiden i dens helhed.

Kilde: <https://historiefagligarbejdsbog.systemtime.dk/?id=145>

5.1. Skriftlige kilder

Nøglebegreb	Fokus
1 Kontekst	Hvilken historisk periode eller sammenhæng er kilden en del af?
2 Sted, tid og oprindelse	Hvor, hvornår og under hvilke forhold er kilden blevet til?
3 Kildetype	Hvilken slags kilde er der tale om?
4 (U-)Pålidelighed	I hvor høj grad er kildens udlægning af den skildrede fortid eller begivenhed troværdig? Hvilke muligheder har afsender for at tale sandt? Hvilke evner og viljer har afsender til at tale sandt eller usandt? Overvej også, <i>hvad</i> der eventuelt er utroværdigt og <i>hvorfor</i> det er utroværdigt? Er upålideligheden overhovedet relevant i forhold til brugen af kilden?
5 Kildebrug	Skal kilden bruges som en <u>frembringelse</u> eller en <u>beretning</u> ? Hvilken betydning har det for brugen af kilden?
6 Kommunikation	Hvem er afsender og modtager? Bruges kilden som beretning, skal man være opmærksom på følgende: <ul style="list-style-type: none"> • Hvilken rolle har afsenderen i det, der skildres i kilden? • Hvilke holdninger og værdier har afsenderen? Hvordan kommer de til udtryk? • Har afsenderen en særlig intention - skjult eller synlig - med det, der skildres i kilden? • Forholder afsenderen sig neutralt til det, der skildres i kilden? • Hvem var oprindeligt tiltænkt som modtager? • Deler modtageren/modtagerne kontekst (ideologisk/kulturelt) med afsender?
7 Relation	Bruges kilden som beretning, er følgende spørgsmål relevant i forhold til kildens brugsværdi: <ul style="list-style-type: none"> • Er der tale om en første- eller andenhåndskilde? • Er kilden samtidig eller senere i forhold til det, der skildres?
8 Afhængighed	Er der tale om en primær- eller sekundærkilde?
9 Omstændigheder	Er kilden institutionel eller privat? Er den offentlig eller fortrolig - og hvad betyder det for kildens værdi?
10 Intention	Hvilket formål har kilden? Skal den informere, legitimere, kritisere, underholde eller agitere?
11 Tendens	Hvilken holdning og synsvinkel udtrykkes i kilden? Afspejler kilden en bestemt diskurs, ideologi eller mentalitet?
12 Virkemidler	Hvilke <u>argumenter</u> og sproglige virkemidler (fx metaforer, sammenligninger, konnotationer) anvendes i kilden?
13 Repræsentivitet	Hvor repræsentativ er kilden? Hvem repræsenteres i kilden? Er der tale om et befolkningsklasse, et gruppemiljø eller enkelte personers holdninger eller udlægninger af fortiden? Er det muligt at generalisere noget om fortiden på baggrund af kilden?
14 Brugbarhed	Hvor brugbar er kilden til at besvare den historiefaglige problemstilling?

Kilde: <https://historiefagligarbejdsbog.systeme.dk/?id=357>